

STUDIUM ÚZEMNÍHO/PROSTOROVÉHO PLÁNOVÁNÍ NA ČESKÉ ZEMĚDĚLSKÉ UNIVERZITĚ

Karel Maier, Veronika Šindlerová

Zatím jediný samostatný studijní program veřejné vysoké školy zaměřený na prostorové a územní plánování v bakalářském i magisterském stupni nabízí Fakulta životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze. Bakalářský stupeň je zaměřen zejména na osvojení praktických znalostí o procesech územního plánování tak, jak jsou potřebné pro výkon státní správy v tomto oboru i pro účast v týmech zpracovávajících nástroje územního plánování. Magisterská výuka zaměřená na územní plánování rozšiřuje o témata regionální politiky a managementu území, čímž naplňuje celou šíři prostorového plánování podle Kompendia evropského prostorového plánování. Struktura výuky odpovídá kritériím uvažovaným Asociací evropských škol plánování (Association of European Schools of Planning, AESOP) a Evropské rady prostorových plánovačů (European Council of Spatial Planners) pro začlenění do seznamu evropských škol územního/prostorového plánování. Organizace AESOP proto v roce 2018 přijala Fakultu životního prostředí České zemědělské univerzity jako svého institucionálního člena. Během celého studia jsou klíčovou součástí výuky semestrální ateliérové projekty, čímž studijní program plní kritérium uplatňované Českou komorou architektů pro uznané studium pro autorizaci v oboru Územní plánování. Česká komora architektů proto uznává vzdělání absolventů bakalářského oboru Územní plánování jako obor příbuzný a vzdělání inženýrů ve studijním programu Prostorové plánování navazujícím na bakalářský stupeň Územní plánování jako náležité pro obor činnosti architekta v oboru Územní plánování.

Bakalářský studijní program Územní plánování je Fakultou životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze nabízen od akademického roku 2010/2011, navazující magisterský studijní program Prostorové plánování od

roku 2016/2017. Tím se podařilo vytvořit v Česku zatím jediný samostatný studijní program veřejné vysoké školy zahrnující bakalářský i navazující magisterský stupeň studia zaměřený na prostorové a územní plánování, na rozdíl

od ostatních škol, které poskytují odbornou přípravu urbanistů pro územní plánování jako součást jiných studijních programů. Název bakalářského oboru Územní plánování odpovídá zaměření výuky na činnost ve výkonu státní správy

vy v tomto oboru anebo v týmech zpracovávajících nástroje územního plánování. Magisterský obor Prostorové plánování toto zaměření doplňuje a rozšiřuje o další dovednosti a kompetence na poli prostorového plánování ve smyslu Kompendia EU systémů prostorového plánování,¹⁾ které pod pojem prostorové plánování zahrnuje „*národní a nadnárodní plánování, regionální politiku, regionální plánování a detailní plánování využití území*“.²⁾

Po počátečním překvapivě vysokém počtu zájemců o studium v řádu stovek se počet přijímaných studentů do bakalářského studia ustálil na cca padesát; do magisterského stupně je přijímán na základě přijímacího řízení zhruba poloviční počet, což přibližně odpovídá roční společenské potřebě absolventů pro činnosti související s managementem územního rozvoje ve veřejné správě i v tvorbě nástrojů územního plánování.³⁾ Počty žadatelů o studium i přijímaných se ale vyčlují podle toho, jak silné ročníky jsou v populaci, obdobně jako je tomu i na jiných oborech studia.

Program studia v bakalářském i magisterském stupni je založen na kombinaci teoretické přípravy a praktické činnosti v projektech.

Bakalářský stupeň je zaměřen hlavně na osvojení praktických znalostí o procesech územního plánování, přičemž obeznámení se s dovednostmi projektanta územního plánování a nezbytný teoretický komponent v oblastech environmentálních a technických věd, urbanismu a institucionálního prostředí podporuje především tyto základní praktické znalosti.

Magisterská výuka si klade za cíl propojit a obohatit nabyté základní praktické znalosti a dovednosti poznáním a pochopením obecných, často navzájem kontroverzních teoretických principů a postulátů v oblastech společen-

ských věd. Zároveň dává studentovi na výběr tři možná zaměření pokrývající základní témata prostorového plánování, s přihlédnutím k tomu, jak jsou vymezena v Kompendiu EU systémů prostorového plánování: regionální politiky, plánování využití území sídel a regionů a management a plánování krajiny. Teoretická část výuky se skládá z obecného jádra zabývajících se vývojem plánovacích teorií a metod, které prohlubuje znalostmi podpůrných disciplín sociologie, ekologie, regionální vědy a informačních a komunikačních technologií. Navazuje řada povinně volitelných předmětů zaměřených podle zvolené specializace. V projektech studenti aplikují nabyté znalosti na zpracování územně plánovací dokumentace a na tvorbě koncepce udržitelného rozvoje městské aglomerace či regionu.

Integrální součástí magisterského studia jsou řízené praxe na vybraných pracovištích veřejné správy zabývajících se managementem územního rozvoje, popřípadě v kancelářích a ateliérech zaměřených na územní plánování.

Struktura výuky odpovídá kritériím uvažovaným Asociací evropských škol plánování (AESOP) a Evropské rady prostorových plánovačů (ECTP-CEU) pro začlenění do seznamu evropských škol územního/prostorového plánování. Organizace AESOP proto v roce 2018 přijala Fakultu životního prostředí České zemědělské univerzity jako svého institucionálního člena.

Projektová ateliérová výuka je středobodem pro přípravu profesionála v činnostech prostorového plánování. Připravuje studenty jak na praxi projektantů územně plánovací dokumentace, územně plánovacích podkladů anebo strategických plánů, koncepcí či rozvojových studií, tak na praxi pořizovatelů, kteří se rovněž bez perfektní znalosti vzniku a postupu tvorby jednotlivých nástrojů územního a strategického plánování při

své práci neobejdou. Třicetiprocentním podílem projektové ateliérové výuky na celkovém počtu výukových hodin studijní program plní kritérium uplatňované Českou komorou architektů pro uznané studium pro autorizaci v oboru Územní plánování. Česká komora architektů proto autorizovala vzdělání absolventů bakalářského oboru Územní plánování jako obor příbuzný a vzdělání inženýrů ve studijním programu Prostorové plánování navazujícím na bakalářský stupeň Územní plánování jako splňující náležitosti pro účely autorizace v oboru Územní plánování.⁴⁾

Pro projektovou výuku byl přijat standard ateliérů uplatňovaný na školách architektury, tedy sekvence tematických semestrálních projektů. V bakalářském stupni se počíná analýzami území a pokračuje urbanistickým návrhem, aplikovaným pro návrh grafické části územního plánu, regulačním plánem a analýzou územně plánovací dokumentace na regionální úrovni.

Další část se blíže zaměřuje na obsah, metodiku a příklady ateliérových projektů v magisterském studiu.

Magisterští studenti oboru Prostorové plánování absolvují celkem tři projekty, zpracovávají ve skupinách tří až čtyř studentů, což umožňuje volbu plošně rozsáhlejších a strukturálně složitějších řešených území, kde se vyskytuje větší množství tematicky pestrých problémů a témat k řešení budoucího rozvoje.

V prvním magisterském projektu (M1) se zpracovává územní plán, tedy územně plánovací dokumentace, s níž se ve své praxi téměř s jistotou setká každý z absolventů působící v oboru, ať již jako projektant, nebo jako pořizovatel.

Na základě podrobných terénních průzkumů a rešerše zásad územního rozvoje, územně analytických podkladů, územních studií, strategických dokumentů

1) European Commission, 1997. *The EU compendium of spatial planning systems and policies*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. European Communities. ISBN 92-827-9752-X.

2) V originále: „(...) *national and transnational planning, regional policy, regional planning and detailed land use planning*“. Ibid, str. 24.

3) Absolventi nacházejí uplatnění především na úřadech územního plánování v ORP, jichž je v ČR 205, a v ateliérech věnujících se projektování nástrojů územního plánování. Další uplatnění nacházejí jako specialisté například v týmech zabývajících se dopravním plánováním, developmentem apod. V odhadu potřeby se shodujeme s Ing. arch. Martinem Říhou, který tentýž potřebný počet odhadoval cca před deseti lety

4) ČKA seznam škol s uznaným a příbuzným vzděláním: magisterský studijní program Prostorové plánování, pokud navazuje na bakalářský studijní program Územní plánování splňuje „obecné náležitosti vzdělání pro účely autorizace“ uvedené pro uznané studijní programy v ustanovení § 3 odst. 3 Autorizačního řádu ČKA, i specifické „náležitosti vzdělání pro obor územní plánování“, uvedené v ustanovení § 5 Autorizačního řádu, včetně požadovaného podílu praktických předmětů – ateliérů s výukou návrhové složky profese.

města a dalších zdrojů studenti na začátku sami tvoří zjednodušené zadání územního plánu. Seznamují se se současným stavem řešeného území, s jeho uspořádáním, strukturou, fungováním a s jeho rozvojovými deficity, potřebami a potenciály. Učí se správně „číst a chápat město“, včetně jeho pozice v sídelní struktuře a jeho širších vazeb.

Vlastní tvorba územního plánu je didakticky rozdělena do postupného zpracování jednotlivých dílčích koncepcí, jež jsou pro územní plán vyžadovány stavebním zákonem. Koncepce jsou nejvhodnější cestou, jak složitý a komplexní obsah územního plánu přehledně strukturovat. Studenti se především věnují tvorbě základní koncepce rozvoje území obce a koncepce ochrany a rozvoje jeho hodnot, jež de facto vyjadřuje vizi rozvoje daného území. Základní kon-

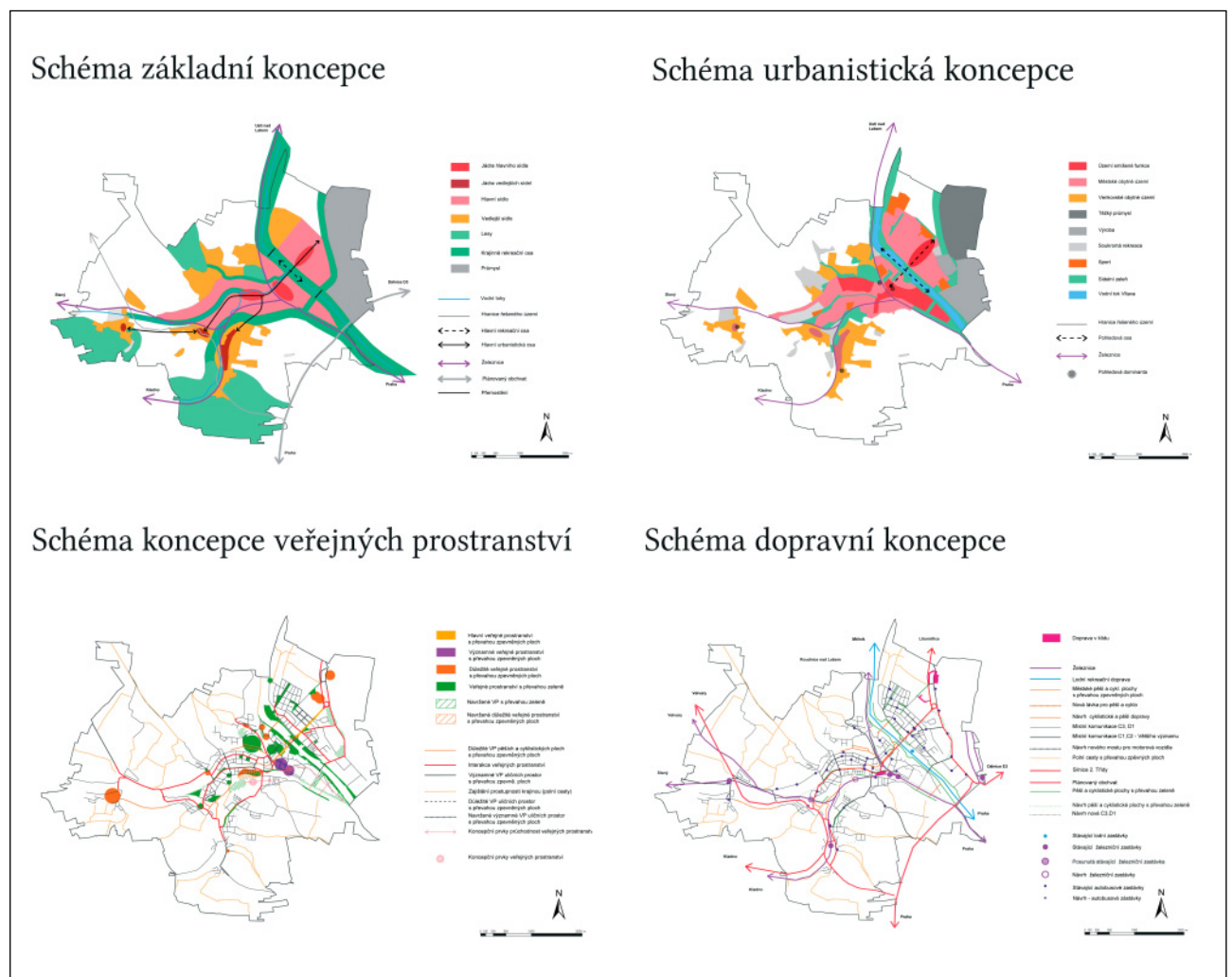
cepce rozvoje území obce je pak dále rozpracována do urbanistické koncepce, koncepce uspořádání krajiny a koncepcí všech veřejných infrastruktur: veřejných prostranství, dopravní infrastruktury, technické infrastruktury, občanského vybavení a v neposlední řadě zelené infrastruktury, tvořené systémem sídelní zeleně a vybranými systémy ve volné krajině. Oproti převažující dosavadní praxi vyžadujeme od studentů grafické vyjádření schémat koncepcí, které dokáže uživateli bezprostředně sdělit jejich podstatu, než to dokáže text (obr. 1).

Při tvorbě jednotlivých koncepcí studentů vedle aplikace znalostí z teoretických předmětů využívají také veškeré dostupné metodické materiály a pomůcky, například důsledně vyhodnocují potřebu vymezení zastavitelných ploch, posuzují dostupnost veřejných infrastruktur nebo

navrhují územní systém ekologické stability (ÚSES) a další opatření ve volné krajině podle platných metodik. Tím se s metodikami a způsoby jejich aplikace důkladně seznamují.

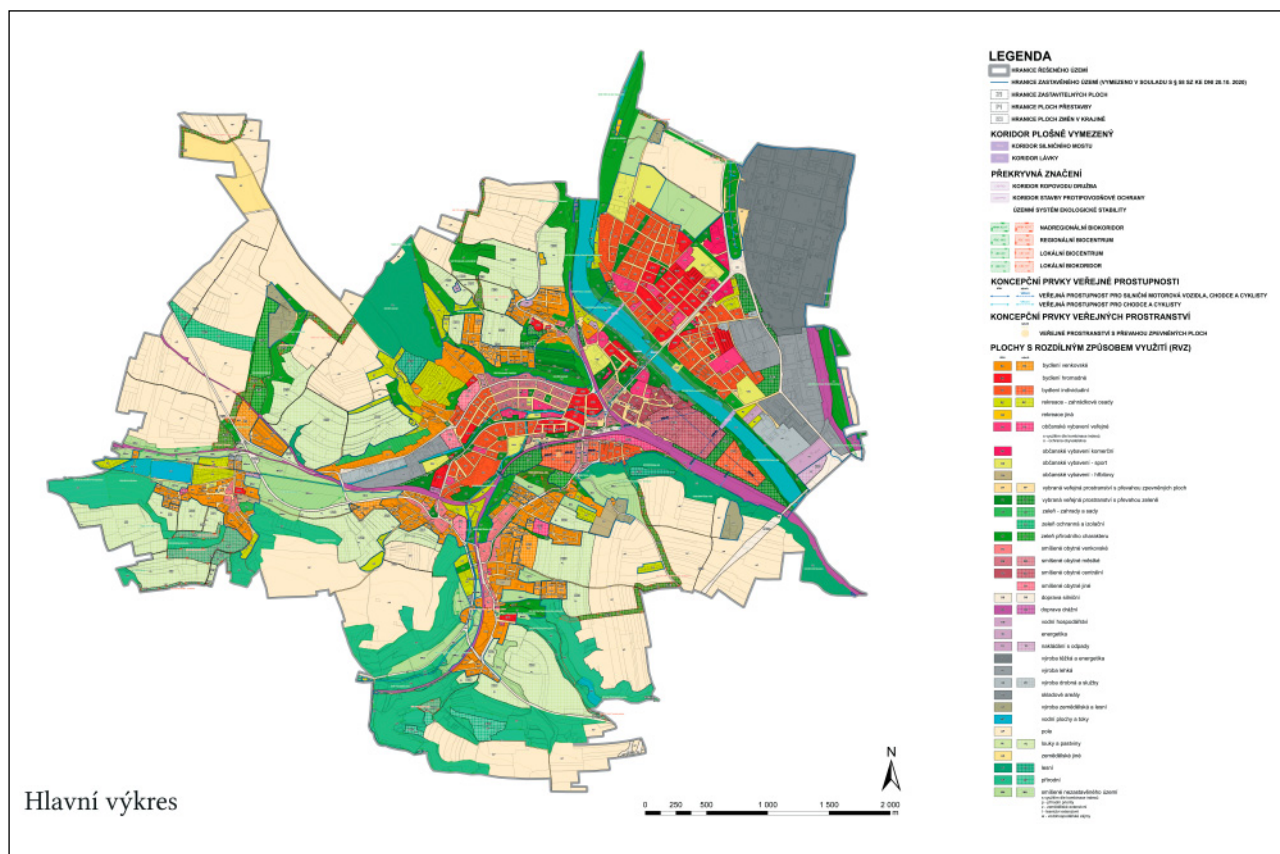
Grafická část územního plánu je povinně zpracována v prostředí GIS, který je hlavním vyučovaným softwarem. Struktura dat a symbologie plně odpovídá Standardu vybraných jevů v územním plánu [MMR, 2019–2021], viz obr. 2.

Dále studenti vymezují veřejně prospěšné stavby, opatření a asanace, navrhují plochy, v nichž je rozhodování podmíněně zpracováním územní studie anebo vydáním regulačního plánu, a řeší etapizaci rozvoje a podmíněnosti rozvoje předchozím rozvojem vybraných veřejných infrastruktur.



Obr. 1: Schémata vybraných dílčích koncepcí rozvoje města Kralupy nad Vltavou (projekt M1 studentů Miroslava Kapra, Milana Kubeše, Michala Kučery, Lud'ka Kudrny a Martina Kůry, zimní semestr 2020/2021, vedoucí práce Veronika Šindlerová)

T Ě M A



Obr. 2: Hlavní výkres návrhu územního plánu Kralupy nad Vltavou (projekt M1 studentů Miroslava Kapra, Milana Kubeše, Michala Kučery, Lud'ka Kudrny a Martina Kůry, zimní semestr 2020/2021, vedoucí práce Veronika Šindlerová)

Nedílnou součástí projektu je vypracování podrobného odůvodnění navrženého řešení rozvoje území obce a také jeho obhajoba. Formou veřejných prezentací, jichž se často účastní i přímo zástupci řešených měst, jsou simulována veřejná projednání územního plánu. Studenti se tak trénují v prezentačních dovednostech a schopnostech argumentovat a pohotově reagovat na dotazy.

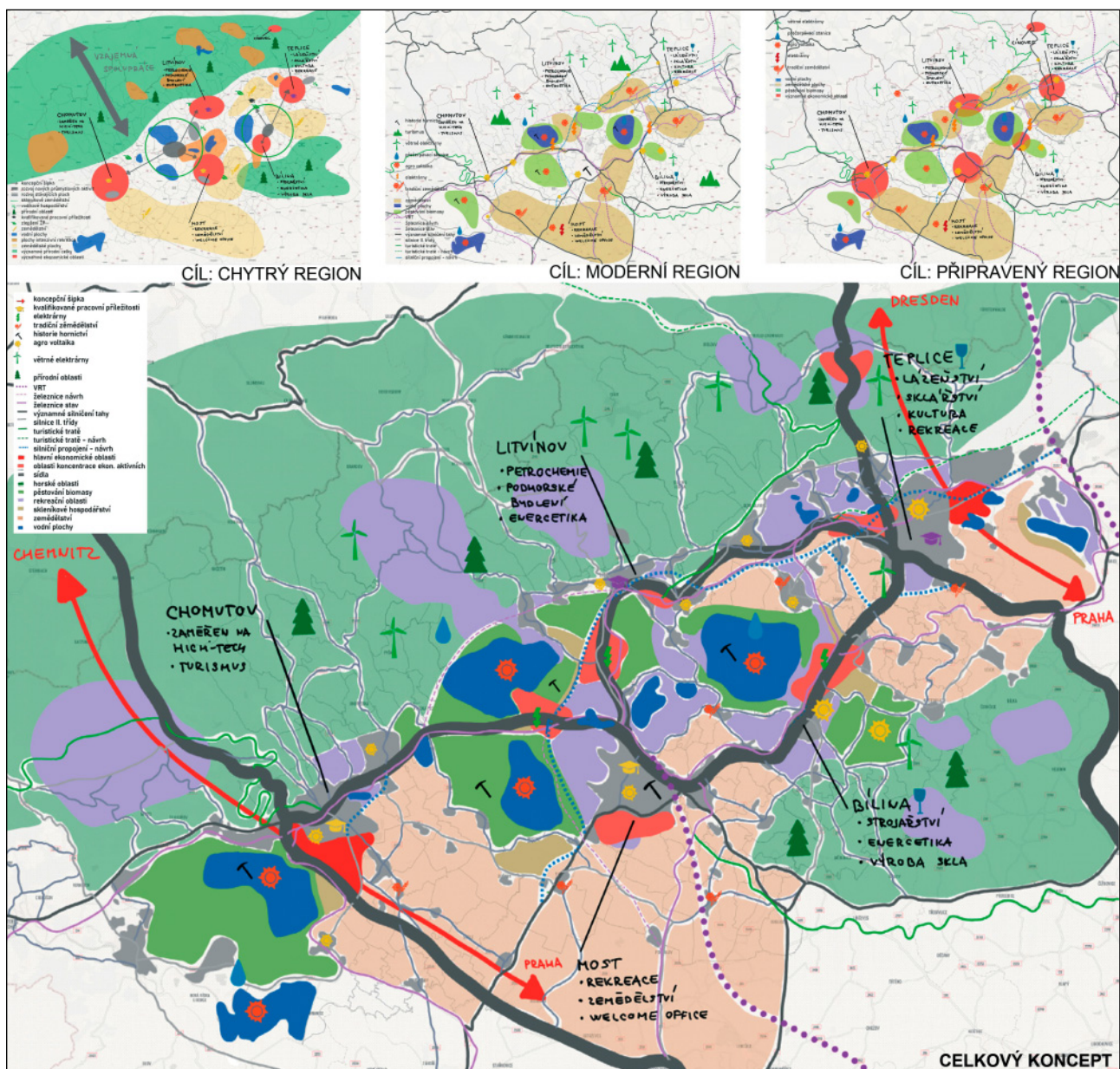
Ve druhém magisterském projektu (M2) zpracovávají studenti koncepci udržitelného rozvoje regionu, tedy regionální územní studii. Cílem je osvojit si práci v regionálním měřítku, obsahově na pomezí územního a strategického plánování. Výběr řešených území zcela záměrně cílí do regionů se zcela specifickými rozvojovými problémy a potřebami. Tradičním modelovým územím je Podkrušnohoří a post-těžební regiony na území Karlovarského a Ústeckého kraje. Projekt M2 se opakovaně věnuje také tématu suburbanizace: v minulých letech byla předmětem řešení dokonce celá metropolitní oblast Prahy anebo Mladoboleslavsko.

Studenti se učí maximálně vytěžit existující data a informace o území a co nejpřesněji definovat problémy a témata k řešení v daném regionu. Základem je perfektní fyzická znalost řešeného území, proto je vždy hned na začátku semestru organizována celodenní exkurze po daném regionu doplněná o návštěvu specifických míst s odborným výkladem místních odborníků na danou problematiku. Studenti tak mají příležitost podívat se během studia do míst, která by jinak nenavštívili, a dozvědět se o nich řadu podnětných informací.

Podle hesla, že „správně identifikovaný problém je polovinou jeho řešení“ je velká pozornost věnována podrobnému mapování a rešeršim současného stavu regionu a následné analýze pozitiv a negativ a identifikaci klíčových faktorů, problémů a témat k řešení budoucího rozvoje. Studenti se také učí maximálně vytěžovat již dříve zpracované koncepční, strategické a územně plánovací dokumenty a také literaturu o řešeném území. Nedílnou součástí je také studium teorie zjištěných specifických problémů regio-

nu. Studenti si tak osvojují schopnost porozumět územním důsledkům dějů a procesů, které nespádají do základního okruhu znalostí prostorového plánovače. Při řešení úloh v Podkrušnohoří se například studenti nutně musí podrobně orientovat v problematice povrchové těžby a rekultivace krajiny po těžbě, současných a budoucích trendů v energetice, ale seznamují se také s problematikou sociálního vyloučení či smršťováním měst a regionů. Při řešení suburbanizace kolem Prahy se studenti zase do hloubky zabývali problematikou chatových osad, jejich historií, okolnostmi vzniku a současným fungováním.

Poznání současného stavu řešeného regionu je následně transformováno do vize a cílů rozvoje regionu. Ke každému cíli je vypracována strategická alternativa ověřující možnosti naplnění každého jednotlivého cíle v daném území. Vzájemná syntéza strategických alternativ je základem celkového konceptu rozvoje regionu. Koncepce je na závěr rozpracována do podrobného návrhu řešení, který ověřuje realizovatelnost koncepce.



Obr. 3: Strategické alternativy a celkový koncept udržitelného rozvoje okolí lomu Bílina – téma ekonomický rozvoj (projekt M2 studentů Lucie Dvořákové, Vojtěcha Fišera a Jana Martina, letní semestr 2021/2022, vedoucí práce Veronika Šindlerová)

Na rozdíl od územního plánu, který má jasně daný obsah i formu zpracování, klade projekt M2 zvýšené nároky na schopnost srozumitelného a přehledného grafického vyjádření všech zjištění i návrhu řešení. Forma grafického zpracování je volná a je vždy přizpůsobená konkrétnímu území a tématu řešení (obr. 3).

V posledním magisterském projektu (M3) se zpracovává strategický plán rozvoje města, a to za použití standardních metod a postupů strategického plánování. Studenti si postupně vyzkouší všechny důležité kroky potřebné ke zpracování strategické-

ho plánu rozvoje města, přičemž aplikují veškeré poznatky nabyté v předchozím studiu a v teoretických předmětech.

Základem projektu je komplexní rozbor současného stavu a analýza města, a to jak analýza prostorová, tak socioekonomická. Kvantitativní analýzy jsou pak doplněny o vlastní sociologické šetření a strukturované rozhovory se zástupci řešeného města přímo v daném území. Tím je simulován kvalitativní výzkum získávání informací o území a spolupráce s reálným zadavatelem strategického plánu.

Na základě syntézy informací získaných v rešeršní a analytické části navrhuji studenti rozvojovou vizi města a tu pak rozpracovávají do návrhu konkrétních kroků, intervencí a opatření vedoucích k naplnění stanovené vize rozvoje města. Na závěr je zpracován harmonogram a finanční plán a také jednoduchý manuál pro práci s dokončeným strategickým plánem.

O kvalitě odborné přípravy studentů prostorového plánování na ČZU svědčí ocenění jejich prací v mezinárodní soutěži Urban Design Award pořádané Asociací pro urbanismus a územní plánování ve

spolupráci s Fakultou architektury ČVUT v Praze. Kvalita diplomových prací byla oceněna v soutěži Best Planning Prize pořádané VŠB-TU Ostrava.

Studenti si před několika lety vytvořili sdružení „Studenti územního plánování – SUP“, který na webových stránkách <https://www.planovaci.cz/> oznamuje své akce.

Absolventi programu nacházejí odborné uplatnění jak ve veřejné správě na

pracovištích zabývajících se územním plánováním a regionálním rozvojem, tak i v projektových ateliérech zabývajících se tvorbou nástrojů územního plánování a rozvojových strategií. Skutečnost, že jsou plně připraveni pro práci v digitálním prostředí, včetně tvorby a užívání geografických informačních systémů, rozšiřuje oblast jejich uplatnění i do organizací a firem, které se zabývají investicemi do územního rozvoje. Prakticky všichni absolventi tak nachá-

zejí ihned po dokončení studia uplatnění v praxi; v řadě případů v návaznosti na práci v posledních letech studia.

*prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.
Ing. arch. Veronika Šindlerová, Ph.D.
Katedra plánování krajiny a sídel
Fakulta životního prostředí
Česká zemědělská univerzita v Praze*

Poznámka redakce: Více ukázek studentských prací naleznete na webu časopisu.

ENGLISH ABSTRACT

Spatial Planning Studies at the Czech University of Life Sciences Prague, by Karel Maier & Veronika Šindlerová

So far, the only independent study programme of a public university focused on spatial planning at both bachelor's and master's levels is provided by the Faculty of Environmental Sciences of the Czech University of Life Sciences Prague. The bachelor's degree is mainly focused on acquiring a practical knowledge of spatial planning processes necessary for the performance of state administration in this field and for participation in teams developing spatial planning tools. The master's degree extends the focus on spatial planning by the topics of regional policy and spatial management, thus fulfilling the full scope of spatial planning according to the EU Compendium of European Spatial Planning Systems and Policies. The structure of the instruction corresponds to the criteria established by the Association of European Schools of Planning (AESOP) and the European Council of Spatial Planners for incorporation in the Directory of European Schools of Spatial Planning. Therefore, the AESOP organization accepted the Faculty of Environmental Sciences of the Czech University of Life Sciences Prague as an institutional member in 2018. Throughout the studies, term-long atelier projects form a key part of the instruction, thus fulfilling the criterion applied by the Czech Chamber of Architects for a recognition of the study for the purposes of authorization in Spatial Planning. The Czech Chamber of Architects, therefore, recognises the education of graduates of a bachelor's degree in Spatial Planning as a related field and the education of engineers in the study programme Spatial Planning following the bachelor's degree in Spatial Planning as recognized for the activity field of an architect in the field of Spatial Planning.